

Tadeusz Malinowski

**POLSKIE TOWARZYSTWO PREHISTORYCZNE
(POLSKIE TOWARZYSTWO ARCHEOLOGICZNE)
— ODDZIAŁ ZIELONOGÓRSKI**

Polskie Towarzystwo Prehistoryczne powstało w 1920 r. Skupiało ono nie tylko archeologów oraz przedstawicieli innych dyscyplin współpracujących z archeologią, lecz również wielu miłośników pradziejów. Można zresztą stwierdzić, że powołanie PTP miało głównie na celu popularyzację archeologii wśród możliwie szerokich rzesz społeczeństwa, co miało skutkować m. in. lepszą ochroną zabytków pradziejowych odkrywanych w terenie, często z dala od zajmujących się tym instytucji archeologicznych. Po przerwie spowodowanej II wojną światową PTP już w 1945 r. wznawia swoją działalność, zaś w 1950 r. w Zielonej Górze powstaje jego kolejny Oddział.

Działalność Oddziału Zielonogórskiego PTP (później Polskiego Towarzystwa Archeologicznego) trwała krótko i nie miała większego zasięgu społecznego. Dowodem tego jest zupełne pominięcie faktu jego istnienia w książce Adama Kołodziejewskiego pt. *Rozwój archeologii województwa zielonogórskiego w dwudziestoleciu Polski Ludowej* (Zielona Góra 1965). Wydaje się jednak, że warto tutaj przypomnieć efemeryczną działalność Oddziału Zielonogórskiego PTP.

Oddział Zielonogórski PTP powstał 13 grudnia 1950 r. z inicjatywy mgr Krystyny Klęskówny, kustosa Muzeum Państwowego w Zielonej Górze, obejmując swoją działalnością obszar nowo powstałego województwa zielonogórskiego, terenu podlegającego wcześniej Oddziałowi Poznańskiemu PTP. Zaraz po powstaniu Oddział Zielonogórski był wizytowany przez Zarząd Główny PTP. Prezesem Oddziału został inż. Józef Jan Kamiński, który też wraz z mgr K. Klęskówną wziął udział w Walnym Zebraniu Delegatów Oddziałów PTP odbytym 4 II 1951 r. w Szczecinie. Z przedstawionego na nim sprawozdania wynika, że Oddział Zielonogórski liczył wówczas 21 członków i urządził dwa odczyty.

Ci sami przedstawiciele Oddziału Zielonogórskiego wzięli udział w Walnym Zebraniu Delegatów Oddziałów PTP, które odbyło się w Łodzi 2-3 II 1952 r. W złożonym sprawozdaniu podano, że Oddział liczy 118 członków, którzy odbyli sześć zebrań i że zorganizowano też odczyt dla dzieci szkolnych w Zielonej Górze. W trakcie dyskusji nad tym sprawozdaniem wyrażono zaniepokojenie zamknięciem Muzeum w Zielonej Górze oraz uznanie dla Oddziału za pozyskiwanie członków wśród ludności robotniczej i chłopskiej. Jednakże ze sprawozdania Zarządu Głównego PTP za rok 1951 wynika, że

znaczna część członków Oddziału Zielonogórskiego (72 osoby, tj. 61%) zalegała z opłacaniem składek. Podniesienie przez K. Klęskównę sprawy braku opieki nad zbiorami Muzeum w Zielonej Górze zaowocowało wypowiedzią dra Bogdana Kostrzewskiego pt. *Czas uruchomić Muzeum w Zielonej Górze*, zamieszczoną na łamach dwumiesięcznika „Z otchłani wieków”, będącego organem PTP.

W obradach VI Zjazdu Delegatów Oddziałów PTP, który odbył się 17 i 18 I 1953 r. w Poznaniu, wzięli udział także przedstawiciele Oddziału Zielonogórskiego. Niestety, brak jest danych, kto reprezentował Oddział i jak przedstawiała się jego działalność w 1952 r. Wiadomo jedynie, że znów wzrosła — do 143 osób — liczba jego członków, że był on też wizytowany przez Zarząd Główny.

W dniach 14 i 15 VI 1953 r. z połączenia Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego, Polskiego Towarzystwa Archeologicznego, Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego i Warszawskiego Towarzystwa Numizmatycznego powstało Polskie Towarzystwo Archeologiczne. Przejęło ono wszystkie agendy Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego, w tym również Oddziału Zielonogórskiego, liczącego wówczas ok. pięćdziesięciu członków i nie mającego stałego adresu swojej siedziby. Oddział podjął jednak działalność oświatową w ramach PTA i zorganizował koło prelegentów. W maju i czerwcu 1953 r. jego członkini, mgr K. Klęskówna, założyła w szkołach podstawowych i licealnych osiemnaście kółek „Przyjaciół archeologii” oraz wygłosiła dziewiętnaście wykładów na temat zagadnień archeologii na Ziemiach Zachodnich Polski. Ta działalność wśród młodzieży spotkała się z uznaniem Komisji Oświatowej Zarządu Głównego PTA. Istnienie Oddziału Zielonogórskiego w 1954 r. odnotowuje notatka odnosząca się do działalności całego Towarzystwa, ponadto członek wspomnianego koła prelegentów, Aleksander Fudalej, kierownik Muzeum w Nowej Soli, w 2 półroczu 1954 r. założył szesnaście „Kół przyjaciół archeologii” w powiatach nowosolskim i głogowskim, wyposażając je w wystawki dotyczące ochrony zabytków archeologicznych. W tymże roku opiekę nad Oddziałem Zielonogórskim sprawował — na skutek decyzji Zarządu Głównego PTA — Oddział Poznański, organizując m. in. na terenie woj. zielonogórskiego piętnaście wykładów popularnych.

W kolejnym Walnym Zjeździe PTA (13 XII 1955 r.) w Warszawie wzięł także udział prezes Oddziału Zielonogórskiego, co wynika z liczby ówczesnych oddziałów, nie zmienionej od poprzedniego roku. W dalszym ciągu opiekę nad Oddziałem Zielonogórskim sprawował Oddział Poznański, którego członkowie oprócz wygłoszenia dziesięciu wykładów popularnych, zorganizowania audycji radiowej i dostarczenia materiałów do artykułu prasowego o pradziejach ziemi lubuskiej oraz działalności Oddziału Zielonogórskiego, wzięli udział w przygotowaniu walnego zebrania tego Oddziału, na którym to zebraniu dokonano wyboru nowego zarządu „w składzie zapewniającym

bardziej zorganizowaną działalność". Mimo to IV Walny Zjazd Delegatów PTA, który odbył się w Warszawie w dniach 5 i 6 grudnia 1956 r., podjął uchwałę zalecającą włączenie mało aktywnego Oddziału Zielonogórskiego do Oddziału Poznańskiego, co też nastąpiło w 1957 r.

Krótkotrwała działalność Oddziału Zielonogórskiego Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego, a później Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w latach 1950-1957 nie przyniosła — jak już pisałem — większych efektów. Wydaje się jednak, że członkowie Oddziału z sukcesem interweniowali w sprawie zielonogórskiego Muzeum, że — zwłaszcza w początkowych latach istnienia — pomogli uświadomić jakiejś drobnej części mieszkańców województwa zielonogórskiego, co to jest archeologia i zabytki archeologiczne. Przypomnijmy przy tym, że nie było wśród członków tego Oddziału zawodowych archeologów. Już to samo uważam za godne odnotowania przez tych, którzy będą śledzić wyboiste niekiedy drogi zielonogórskiej archeologii oraz starać się o jej rozwój.

LITERATURA

BENDER W.

(1970) *Dzieje i rozwój Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w latach 1945-1970*, [w:] *Polskie Towarzystwo Archeologiczne społeczeństwu*, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 34 i 48.

„DAWNA KULTURA”

(1954) R. 1, nr 1, s. III, nr 3, s. III, nr 4, s. 187.

(1955) R. 2, s. 39, 44 i 96.

(1956) R. 3, s. 77.

KOSTRZEWSKI B.

(1952) *Czas uruchomić Muzeum w Zielonej Górze*, „Z otchłani wieków” R. 21, s. 69-70.

PAWŁOWSKA Z.

(1970) *PTA — popularyzatorem archeologii*, [w:] *Polskie Towarzystwo Archeologiczne społeczeństwu*, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 84 i 94.

„Z OTCHŁANI WIEKÓW”

(1951) R. 20, s. 35, 110, 112 i 115.

(1952) R. 21, s. 31-33 i 36.

(1953) R. 22, s. 80-81 i 247.

(1957) R. 23, s. 56 i 167.

(1958) R. 24, s. 141.